humanitas

AUGUSTUS 1957 TWAALFDE JAARGANG NO. 4

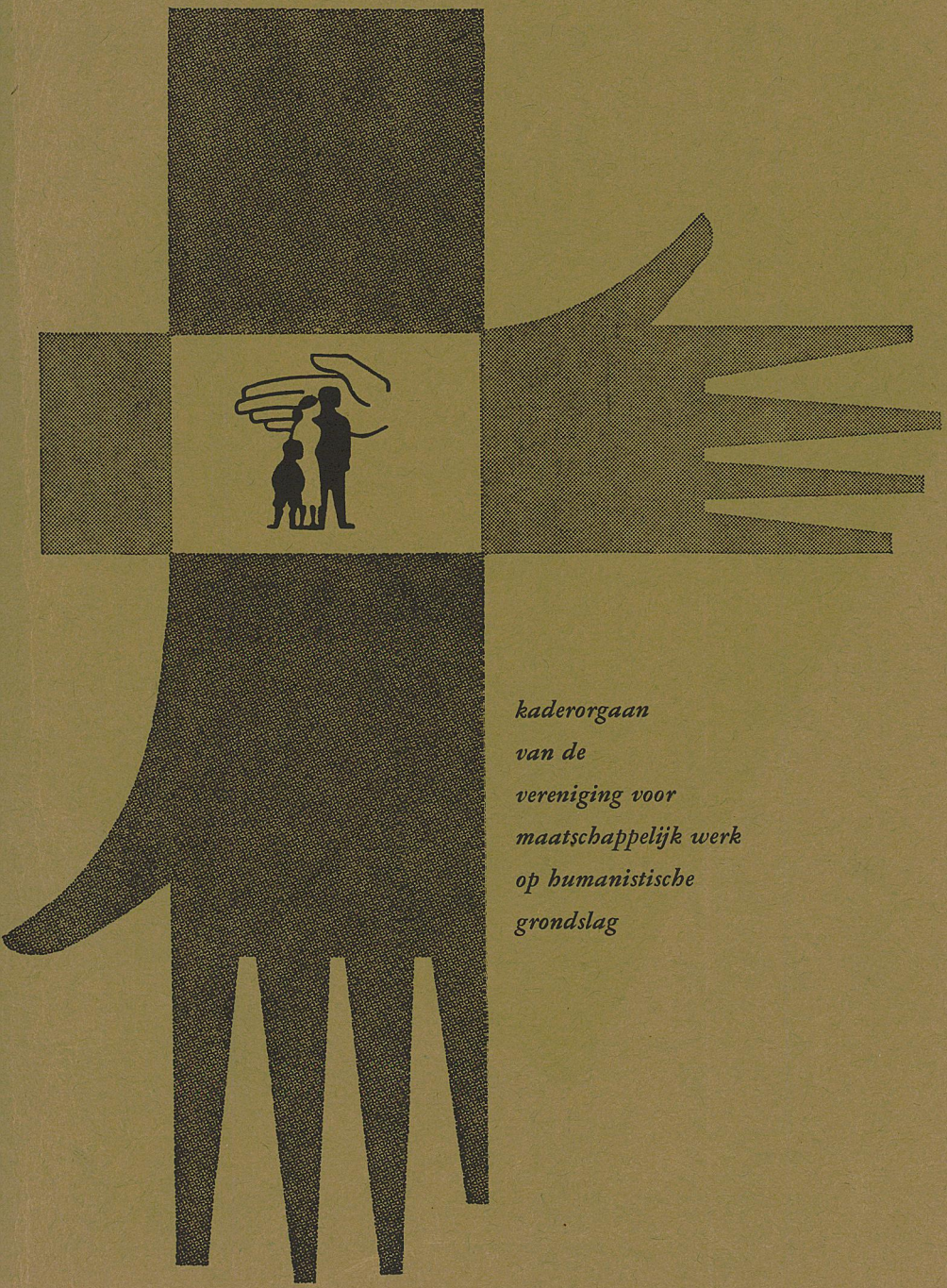

kaderorgaan
van de
vereniging voor
maatschappelijk werk
op humanistische
grondslag

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS' J. W. BROUWERSSTRAAT 16 AMSTERDAM

HOOFDREDACTIE: MEJ. M. DIJKSTRA

Sectie Reclassering: P. E. Hutte

Sectie Gezinsverzorging: Mevr. H. J. Roes

Sectie Kinderbescherming: Mevr. A. M. Ploeger—Schaapman, dra. soc. psych., C. Uitenbogaard

Redactiesecretaris: H. van Schaaik

MEDEWERKERS: J. Boetje, P. Faber, mr. R. Friedman—v. d. Heide, dr. F. Grewel, mej. mr. dr. Joh. Hudig, dr. J. P. van Praag, Ph. H. van Praag, prof. dr. G. Th. Kempe, D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg jr., mej. mr. P. G. Prins, dr. A. Querido, mr. B. v. d. Waerden, M. de Vries e.a.

DAGELIJKS BESTUUR: Mr. dr. J. in 't Veld, voorzitter
Mr. B. v. d. Waerden, vice-voorzitter
C. M. Swiebel, secretaris
Dr. L. I. de Winter, penningmeester
M. Dijkstra H. Ploeg jr.
J. Landman E. Veuger erelid P. C. Faber

CENTRAAL BUREAU: J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon: K. 20 - 721044
Mej. M. Dijkstra, directrice
Spreekuur: dinsdag van 11—12 uur

INHOUDSOPGAVE

81 Verslag van de 4e landelijke bijeenkomst van gezinsverzorgsters en leidsters op de 'Pietersberg' op zaterdag en zondag 15 en 16 juni 1957: 'De gezinsverzorgster en de gerepatrieerden'
94 Het Vrij-Patronaat in de Kinderbescherming (conferentie op de Waayenberg in maart 1957)
96 In memoriam mevr. dr. A. J. de Leeuw-Aalbers
99 Bustocht voor bejaarden naar 'Berg en Bos'
101 Omgang met Bejaarden (boekbespreking)
102 Ontmoetingen tussen reclasseerder en reclassent J. v. d. Spek
104 Boekbesprekingen

Oplage: 3000. Abonnementsprijs: ƒ 5,— per jaar

Omslag en lay-out: Frans Bartels

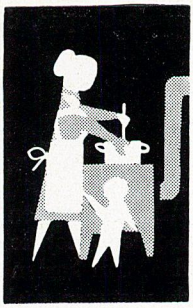

DE GEZINSVERZORGSTER EN DE GEREPATRIEERDEN

tussen Gamelan en Beethoven

verslag van de vierde landelijke bijeenkomst van gezinsverzorgsters

'Tussen Gamelan en Beethoven in bevindt zich de Indische Nederlander,' zei, in globale beeldspraak, **mr. W. H. Coert** tijdens zijn inleiding voor een groep gezinsverzorgsters, helpsters en hun leidsters, op een studie-weekend dat gehouden werd bij heerlijk warm weer in de Pietersberg in Oosterbeek op 15 en 16 juni jl. Ditmaal gelukkig geen huiveren in een niet warm te stoken zaal, maar een koesteren in de zon, dan wel verkoeling zoeken onder de bomen op dit prachtige terrein. En ook de inleiders konden aan de bekoring van het buiten-zijn niet ontkomen en spraken hun aandachtig gehoor toe onder de stralend blauwe hemel.

opening

De bijeenkomst werd op zaterdagmiddag om ± 5 uur geopend door mevr. H. J. Roes, die in haar welkomstwoord aan alle aanwezigen uiteenzette, waarom ditmaal het programma aan de relatie Oost-West, de positie der Indische Nederlanders en de problemen der gerepatrieerden gewijd was. Spreekster wees erop, dat er reeds een groot aantal gerepatrieerden in Nederland is aangekomen en dat er nog steeds grote groepen arriveren. Degenen, die nu aankomen zijn mensen, die vaak reeds lange tijd in Indonesië in moeilijke omstandigheden hebben geleefd en die veelal geheel onbekend zijn met het leven in Nederland.

aanpassing van twee kanten

In plaats van over gerepatrieerden zou men haast beter kunnen spreken over immigranten uit Indonesië. De onbekendheid met de Nederlandse samenleving vergt van deze Indische Nederlanders een groot aanpassingsvermogen, doch niet van hen alleen; ook de Nederlandse bevolking zal zich aan de gerepatrieerden moeten aanpassen. En om dit te kunnen doen, zal men ook iets moeten begrijpen zowel van de zeden en gewoonten van de 'Indische' bevolking als van de problemen der Indische Nederlanders. Vandaar dat het gewenst is om het Nederlandse volk over deze zaken voor te lichten. Waar dus in verband met het bovengenoemde de kans groot is, dat op de gezinsverzorging in de naaste toekomst méér dan tot nu toe een beroep gedaan zal worden om de gerepatrieerde gezinnen te helpen zo spoedig en goed mogelijk hun weg in onze samenleving te vinden, is er in het bijzonder aanleiding om juist op een weekend als dit de problemen eens onder ogen te zien.
Hierna gaf spreekster het woord aan de heer **P. Kasberg,** medewerker van het Bureau

Onderwijszaken en Voordrachten van het Kon. Instituut voor de Tropen, die een causerie hield over het onderwerp:

'de emancipatie van de Oosterse vrouw'

wat is 'het oosten'?

Spreker begon met de vraag te stellen, wat we nu eigenlijk onder 'oosters' en onder 'het oosten' verstaan. Dit blijkt bijzonder moeilijk te beantwoorden. Met de windstreken heeft dit niets te maken. Gaan we b.v. naar het zuiden, dan komen we in Marokko en zien, dat dit een typisch oosters land is, waar de vrouwen veelal nog de traditionele sluier dragen.
Het oosterse karakter van een land hangt evenmin samen met de godsdienst, b.v. met het mohammedanisme. Want ook India moet tot de oosterse landen gerekend worden, terwijl daar het hindoeïsme een grote rol speelt.
Sprekende over 'het oosten' blijkt, dat dit voor ons tot een begrip is geworden en dat de landen die men hiertoe rekent, hoe verschillend van ras en van godsdienst zij ook mogen zijn, verschillende typerende trekken gemeen hebben: een zeer geringe volksontwikkeling, veel analfabetisme, een lage levensstandaard, een overwegend landelijk karakter, een weinig industrieel ingesteld zijn en een sterke gebondenheid aan eeuwenoude tradities. In deze maatschappij kwam veel polygamie (veel-vrouwendom) voor. Ook de polygamie houdt niet alleen met één bepaalde godsdienst b.v. de Islam verband. Polygamie bestond reeds vóór de verbreiding van de Islam en was ook buiten de Islam-gebieden een alledaags verschijnsel, b.v. in India.

verdwijnend kolonialisme

Thans is het oosten 'in beweging' en zien we, dat zich in de traditionele instelling allerlei wijzigingen voordoen. Vragen we naar de oorzaken hiervan, dan blijkt dat deze moeten worden gezocht in het feit, dat in het verleden de westerse volken zich intens met de oosterse landen hebben beziggehouden. De westerling is er binnengedrongen en heeft er vrijwel overal op vele gebieden de leiding genomen, vaak ook op staatkundig terrein, doch als dat niet het geval was, dan toch in ieder geval de leiding in het economische leven. Die westerse wereld kwam daar binnen met, naar oosterse maatstaf, revolutionaire begrippen, met westerse organisatievormen en vooral . . . met westers onderwijs: Engels, Frans, Nederlands. Dit westerse onderwijs had ten gevolge dat een aantal oosterlingen over de grenzen van eigen land en eigen tradities heen konden zien. Voorbeelden van de eersten onder hen zijn Pandit Nehroe, zoon van een vrijzinnige Hindoe, die een Engelse leermeester had en Raden Adjeng Kartini, die lessen volgde aan een Nederlandse school. Eerst toen in toenemende mate de oosterlingen, via het westerse onderwijs, onze westerse begrippen, onze staatkundige instellingen, onze organisatievormen leerden kennen, raakte het oosten sociaal in beweging. In toenemende mate werd de begeerte gewekt om de kennis, techniek en organisatievormen van de westerse wereld over te nemen en in de eigen maatschappij aan te wenden. Ongetwijfeld met de bijgedachte om langs die weg in technisch en economisch opzicht de gelijke te worden van de westerse mens en daarmee weer baas te worden in eigen huis. Zo ontstond wat wij noemen het nationalisme, dat hier en daar leidde tot revoluties.

de positie van de vrouw in het oosten

Het is vanzelfsprekend, zo zei de heer Kasberg, dat in dit veranderend beeld ook de positie van de vrouw niet dezelfde bleef. Waar algemeen propaganda wordt gemaakt voor vrijheid en onafhankelijkheid, kan niet uitblijven, dat ook bij de vrouw

dezelfde wensen naar voren komen. Ditzelfde hebben we in de westerse wereld meegemaakt tijdens en na de Franse revolutie. Hoe stond het dan, zo stelde spreker vragenderwijs, met de positie van de vrouw in de traditionele oosterse polygame samenleving? Spreker toonde aan de hand van een aantal voorbeelden aan, dat de vrouw in de oosterse wereld bijzonder weinig rechten had. Spr. wees op gebruiken als koop- of ruilhuwelijk. De vrouw werd dus op een bepaald moment 'eigendom' van de man, hetgeen betekent dat van een rechtspositie nauwelijks sprake was (en soms is). Hierna ging spreker over tot het bezien van de ontwikkeling in enige landen.

de vrouw in Turkije

In Turkije is de emancipatie der vrouw thans vrijwel voltooid. Oorspronkelijk was de situatie zo, dat uit de kringen der meer gegoeden, en ook daarbuiten, voor zover het de steden betrof, geen vrouw aan het openbare leven kon deelnemen, aangezien de oosterse zeden haar verboden zich ongesluierd te vertonen aan mannen die niet tot de naaste bloedverwanten behoorden. Dit is een typische 'oosterse' zede, het houdt geen verband met de geboden van de koran zoals wel eens gedacht wordt. Spreker noemde enkele koran-uitspraken als: 'de vrouw is de gelijke van de man, zij vormt de andere helft van de maatschappij'; 'wie de rechten van de vrouw eerbiedigt, is een oprechte moslim.'
Tegenover deze uitspraken staan weer andere, die, min of meer in strijd met bovenstaande spreuken, de man stellen boven de vrouw: 'de mannen staan boven de vrouwen uit hoofde van de hoedanigheden, waardoor God gene boven deze heeft verheven.'
Zo ook kent het koranische erfrecht aan vrouwen kleinere porties toe dan aan mannen; de man kan meer dan één vrouw huwen, doch het omgekeerde is niet mogelijk; voor de man bestaan op het terrein van de echtscheiding mogelijkheden, die niet voor de vrouw zijn weggelegd.

sluier en afzondering

In verband met de plicht tot dragen van de sluier, konden een aantal bezigheden, o.a. in de huishouding, door de vrouw niet verricht worden. Dit werkte slavernij in de hand. Buiten de eigen vertrekken, de 'haremlik', mochten alleen slavinnen ongesluierd zijn.
Meisjes werden op de leeftijd van 12 jaar, soms nog jonger, afgezonderd van de wereld in de haremlik en mochten zich van dat ogenblik af slechts zwaar gesluierd daarbuiten bewegen. De man mocht op straat zijn vrouw niet herkennen. Er waren speciale vrouwenafdelingen (afgeschoten door gordijnen) in openbare vervoermiddelen, aparte afdelingen voor vrouwen in winkels en bazaars, afzonderlijke wandelparken, speciale schouwburgvoorstellingen apart voor vrouwen. Doorgaans ontvingen de meisjes geen gemeenschappelijk onderwijs doch, voor zover het de meer gegoeden betrof, huisonderwijs. Op het platteland, bij de Anatolische boeren en Turkse nomaden bleef de vrouw evenwel doorgaans ongesluierd uit praktische overwegingen, en kwam zij bij de veldarbeid in aanraking met mannelijke dorpsgenoten.

verstoting en echtscheiding

De reeds eerder genoemde echtscheidingsmogelijkheden van de man kwamen in wezen neer op het recht van de man om zonder opgave van redenen zijn vrouw te verstoten, waarna de vrouw weer naar de ouderlijke woning terugkeerde. Dit was vroeger in het bijzonder het geval bij de Arabieren. Soms gebeurde het, dat de man spijt kreeg van het verstoten van zijn vrouw, b.v. wanneer zijn vrouw zwanger bleek te zijn of, nog sterker, wanneer zij een zoon ter wereld had gebracht. Wilde hij dan zijn vrouw terughebben, dan moest hij haar 'terugkopen'. ,

Mohammed bepaalde dat: hij die zijn vrouw wegjaagt, nog 100 dagen recht op haar heeft, doch dat hij, die zijn vrouw drie maal heeft verstoten, geen rechten meer op haar kan doen gelden.

huwelijk

Van een eigen keuze van de huwelijkspartner was geen sprake: de echtgenoten ontmoetten elkaar pas **na** het sluiten van het huwelijk. Bij het sluiten zelf verscheen alleen de bruidegom voor de mohammedaanse geestelijke, de bruid bleef thuis, of stond achter de deur. De polygamie is thans ook nog mogelijk, doch komt veel minder voor.

emancipatie in Turkije

De grote verandering in de positie der vrouw kwam tot stand tijdens de eerste wereldoorlog, hoewel er reeds daarvoor enig verzet tegen de bestaande situatie geweest was. In 1914 kregen vrouwen in Turkije toegang tot de universiteit van Constantinopel, nog wel niet tot het eigenlijke hoger onderwijs, maar tot cursussen in hygiëne, huishoudkennis, rechten en plichten van de vrouw e.d. (invloed van de Jong Turkse Beweging). Grote invloed ging ook uit van de door buitenlanders geleide scholen, zoals het 'Constantinopel Women College'.
Tijdens de eerste wereldoorlog ontstond er een groot gebrek aan werkkrachten bij openbare diensten: posterijen, telegrafie, ontsmettingsdiensten e.d. Er werden vrouwen in allerlei functies te werk gesteld. Ook bedrijven zaten met personeelstekorten, hetgeen de inschakeling van de vrouwen noodzakelijk maakte, allereerst in munitiefabrieken.
Van dit moment af groeide de vrouwenbeweging heel snel en het was Kemal Pasja, die in dit alles een grote rol speelde en die sterk ging propageren dat de vrouw moest deelnemen aan het sociale leven om land en volk tot ontplooiing te brengen. Hijzelf gaf het voorbeeld door in het openbaar met zijn ongesluierde vrouw te verschijnen.
In 1926 vond een grote juridische hervorming plaats. De polygamie werd weliswaar niet verboden, maar wel praktisch onmogelijk gemaakt. De vrouwen kregen actief kiesrecht en konden deel gaan uitmaken van de gemeenteraden en de volksvertegenwoordiging. Men ziet thans de vrouwen ingeschakeld op vrijwel elk gebied; men treft ze aan als ambtenaar, in het zakenleven, als arts, bij onderwijs en rechterlijke macht enz. Vrouwen en meisjes nemen deel aan sportwedstrijden, padvinderij e.d.

de Hindoe in India

In India, het grote Hindoerijk, kent men het kastenstelsel, dat nu vooral in de steden aan het afbrokkelen is. De sociale en welstandsscheiding loopt dwars door alle kasten heen.
Kenmerkend voor India waren, aldus spreker, de kinderhuwelijken, die in het bijzonder voor de vrouw vaak veel ellende met zich meebrachten. Vroeger werden, als de man stierf, zijn vrouw(en) naar de brandstapel gebracht, doch in 1827 werd deze weduwenverbranding verboden (clandestien komt het ook thans nog een enkele maal voor). Daarna bestond er een hertrouwverbod voor weduwen. De weduwen hadden in India een bijzonder slechte sociale positie: haar haren werden kortgeknipt; ze kreeg slechts zeer sobere kleding, een slechte plaats in huis en zij werd gedwongen de onaangename karweitjes op te knappen. Daar, in geval van kinderhuwelijken, de kans bestaat, dat een meisje reeds op zeer jeugdige leeftijd weduwe wordt, is het duidelijk dat deze huwelijkszede zeer veel leed voor de vrouw met zich meebracht.

De kinderhuwelijken zijn thans verboden en werden trapsgewijze afgeschaft;

1860: verbod meisjes uit te huwelijken onder 10 jaar
1892: „ „ „ „ „ „ 13 „
1930: „ „ „ „ „ „ 14 „
„ jongens te doen trouwen onder 18 „

In 1948 werd de huwelijksleeftijd voor meisjes op minimaal 15 jaar gesteld en voor jongens op minimaal 20 jaar. Bij grote leeftijdsverschillen zijn huwelijken verboden. De polygamie is nog een wettig instituut, uitgezonderd in enkele progressieve staten. Een Hindoe-vrouw kan geen echtscheiding aanvragen.

emancipatie in India

Sinds India's onafhankelijkheid werd een groot aantal vrouwen tot allerlei ambten toegelaten. Dit kan o.m. verklaard worden uit het feit, dat, toen de Engelsen zich terugtrokken, er een zeer grote behoefte bestond aan mensen, met enige ontwikkeling, die de functies der Engelsen konden overnemen (80 % van de bevolking was analfabeet). Vandaar de inschakeling van ontwikkelde vrouwen in het openbare leven. Pandit Nehroe moedigde deze ontwikkeling aan. Men treft thans vrouwen in allerlei functies aan, o.a. in het parlement, als minister en ambassadrice.

de vrouw op Java

Na de maaltijd vervolgde spreker aan de hand van een aantal lichtbeelden, zijn betoog met een bespreking over Java, waar één vrouw een bijzondere plaats in de emancipatie harer seksegenoten heeft ingenomen.

Raden Adjeng Kartini

Raden Adjeng Kartini was de tweede dochter van de Regent van Japara (midden-Java). De regent was zeer vooruitstrevend in zijn opvattingen en gaf zijn kinderen een Europese opvoeding. Doch hoe vrijzinnig en vooruitstrevend ook in zijn opvattingen, hij kon zich toch niet geheel ontworstelen aan traditionele opvattingen inzake de positie van de vrouw in de Javaanse maatschappij. Het was al een hele stap, dat Kartini en haar twee jongere zusjes naar een lagere school voor Europeanen mochten gaan. Toen Kartini echter twaalf jaar oud was, moest zij thuis blijven, mocht het erf niet meer af en zou afgezonderd van de buitenwereld moeten blijven leven, totdat zij als getrouwde vrouw het ouderlijk huis zou verlaten. De tijd tot het huwelijk zou zij moeten besteden aan batikken en het zich in alle opzichten voorbereiden op het huwelijk.
Het werd een zware tijd voor Kartini, een tijd, waarin ze heftig in opstand kwam tegen de onverbiddelijke Javaanse adat, die aan een meisje geen enkel recht toekent, die haar dwingt tot onverbiddelijke gehoorzaamheid en onderdanigheid aan haar ouders en zelfs aan haar oudere broers, en die haar tevens dwingt tot het op een afstand blijven van de jongere kinderen in het gezin. Na het huwelijk van haar oudste zuster en vertrek uit huis van haar oudste broer, veranderde de situatie, zodat toen haar grote vriendschap met haar twee zusjes eerst goed tot zijn recht kan komen. Door de functie van haar vader kwam zij in aanraking met Nederlanders en ging zich bijzonder interesseren voor alles, wat zij te weten kon komen van de inzichten en denkbeelden van deze westers georiënteerde mensen. Met verschillende mensen heeft zij een regelmatige correspondentie in het Nederlands gevoerd en uit deze brieven blijkt heel duidelijk de grote begaafdheid en beschaving van deze jonge Javaanse vrouw, die het plan had opgevat om te gaan studeren en zich te bekwamen tot de strijd voor het ideaal, dat ze zich voor ogen had gesteld: de opvoeding en ontwikkeling van haar eigen land- en seksegenoten.

Door omstandigheden is zij nooit aan die studie begonnen, maar heeft wel een schooltje geopend om aan inheemse meisjes onderwijs te geven. En alhoewel Raden Adjeng Kartini reeds op jeugdige leeftijd, kort na haar huwelijk, is overleden, zijn haar gedachten door anderen overgenomen en hebben de Kartinischolen een belangrijk aandeel gehad in de ontwikkeling en emancipatie der Javaanse vrouwen.

Nadat door de inleider nog enige vragen waren beantwoord en nog enige films over de Indische archipel waren vertoond, was de tijd voor sluiting van het eerste deel van het programma gekomen. Het prachtige weer lokte nog verscheidene deelnemers tot een wandelingetje, waarna men zich 'naar hoger sferen' begaf.

de zondagvergadering

De zondagmorgen verraste met even prachtig weer als de vorige dag, hetgeen een aantal matineuze wandelaars vroegtijdig op pad bracht. Na het ontbijt verzamelden alle deelnemers zich weer vóór het koetshuis, waar geluisterd werd naar mr. W. H. Coert, uit Assen, bestuursambtenaar uit het vroegere Ned.-Indië, die sprak over het onderwerp:

de positie der Indische Nederlander in de loop der tijden

Spreker ging hierbij uit van het verschijnsel der emancipatie dat zich eerst bij de meer welgestelden voordoet om pas later door de 'massa' te worden overgenomen. Het begin van een proces van bewustwording, waarin, zoals in de voordracht van de heer Kasberg reeds naar voren kwam, de kern moet worden gezocht van de verandering van bijna a l l e tradities en het verdwijnen van hetgeen tot dan als vanzelfsprekend en 'passend' had gegolden. Deze doorbreking der gewoonten wordt voornamelijk gevoelsmatig beleefd, het zo goed of zo volledig mogelijk redeneren treedt daarbij op de achtergrond. Spreker noemde het woord 'sentimenteel zijn'. Bij verandering van tradities ontstaan gevoelsconflicten, waarbij de mens in zijn geheel, als

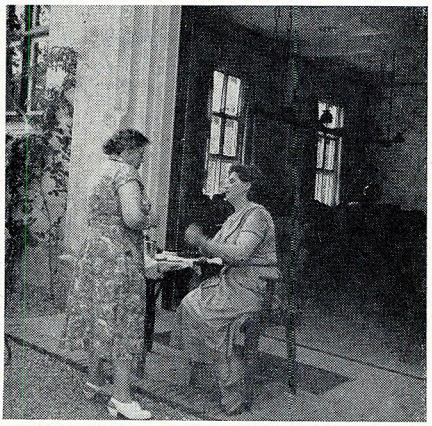

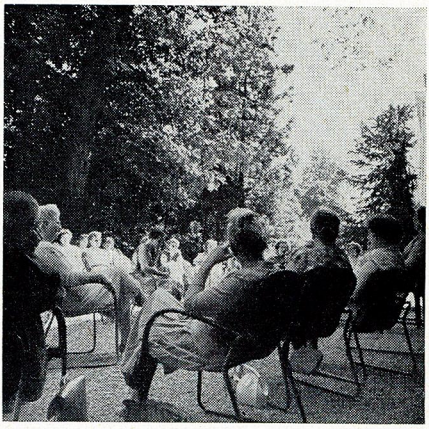

het ware 'voelend met zijn hele bestaan', betrokken is. De tragiek hiervan maakt elke verklaring van dergelijke conflicten en traditieveranderingen, zoals die zich in het vroegere Nederlands-Indië hebben voorgedaan, zo moeilijk, aldus spreker.

de Indische Nederlander

De Indische Nederlanders vormden in het voormalige Ned. Indië de grote groep van

Nederlanders van Europees-Aziatische afstamming. Zij zijn nu, als Indische gerepatrieerden, in groten getale naar Nederland gekomen. Deze 'gerepatrieerde', levend te midden van een veranderend Westen en een nu ook veranderd Oosten, tussen mannen en vrouwen, die zich zelf gaan vinden, heeft het juist in zijn 'levensgevoel' dubbel moeilijk. Hij verkeert in de positie van de zgn. 'marginal man'.
Zouden we, aldus spreker, ons nu in het bestaan van deze 'tussenmens' (tussen Oost en West) goed willen indenken, inleven en invoelen, dan zullen we eerst enkele hoofdvragen moeten trachten te beantwoorden.
We hebben gezien, dat traditieverandering het gevolg is van het verlopen van de tijd, van het rijp worden van dingen in de tijd, dus van geschiedenis. In de eerste plaats moet nu een antwoord gegeven worden op de vraag:

Waar heeft zich de eigenlijke geschiedenis van de thans gerepatrieerde Indische Nederlander, die dan nu door traditieverschuiving in de knel is, afgespeeld?

Van de heer Kasberg hoorden we reeds, aldus spreker, dat 'het Oosten' een onmetelijk groot gebied is. En ook de eilanden, die te zamen de Indische archipel vormen, beslaan een enorme oppervlakte, waarbij bovendien ieder eiland nog zijn eigen geschiedenis heeft. Binnen dit terrein zullen we dus de plaats moeten bepalen, waar Oost en West elkaar het meest hebben geraakt. De geschiedenis der Indische Nederlander heeft zich voornamelijk afgespeeld op het eiland Java. Daar werd, volgens spreker, 'geschiedenis gemaakt' tussen Indië en Nederland. Op dit eiland speelde zich de evolutie in het gevoelsleven van onze gerepatrieerden, in de loop der tijden en in velerlei schakering, af. Deze is verweven met de geschiedenis van Java, van de vestiging van het Nederlands gezag in de dagen van Cornelis Speelman, omstreeks het midden van de 17e eeuw, tot aan het heden: het ontstaan van de Republiek Indonesia onder Soekarno. In die periode speelt zich het proces van bewustwording af, eerst van westerlingen en thans ook van oosterlingen, waartussen, in feite dus 'nergens' en dat is het tragische, die 'tussenmens' staat. Wil hij 'iets zijn', wil hij in het thans alomvattende wereldproces der bewustwording meedoen, een 'persoon' worden, dan zal hij zich op een van beide culturen moeten instellen, de westerse of de oosterse. Zijn keuze hangt van allerlei onvoorzienbare omstandighed af. Beide culturen zijn – althans in theorie – gelijkwaardig. In theorie alweer dus: verstandelijk geredeneerd. Wij hebben, zo vervolgde spreker, daarmee geen rekening gehouden met het gevoelsconflict der Indische Nederlander, zoals dit in de loop der tijden is ontstaan. Want deze Indische Nederlander laat zich bij zijn reageren en handelen als 'gerepatrieerde' leiden door zijn gevoelsleven. Hier zit naar de mening van spreker de praktische moeilijkheid bij alle gerepatrieerdenzorg. Bovendien moet nog onderscheid gemaakt worden tussen het gevoelsleven van de verschillende groepen waarin deze gerepatrieerden uiteenvallen. Hier dient dus een tweede vraag gesteld te worden ter juiste onderkenning van het probleem, nl.:

Met welke groep der gerepatrieerde Indische Nederlanders op Java ('tussenmensen') hebben we nu eigenlijk te maken?

Slechts bij een juiste definitie der groep wordt een redelijke beoordeling van onze gerepatrieerden en van hun moeilijkheden mogelijk.

wie is de Indische Nederlander?

Gaan we nu de geschiedenis van Nederland en Indië gedurende drie eeuwen na, dan kan een onderscheid gemaakt worden tussen een drietal hoofdgroepen:

1. In de eerste plaats is er de in wezen Nederlandse groep met Europees-westerse cultuur. Zij bestond in dit 'koloniale' land in hoofdzaak uit ambtenaren en officieren. Later kwamen er de vertegenwoordigers van handel en industrie bij. Bij deze groep doen zich uiteraard bij de terugkeer in Nederland praktisch geen

moeilijkheden voor. Zij zijn en blijven, hoewel soms met enig mopperen 'aangepast'.

2. De tweede groep is die der zgn. Indische families, die van geslacht op geslacht sinds de dagen van Speelman gedurende twee à drie eeuwen in Indië verbleven, nauw aan het 'Nederlands gezag' verbonden. Deze groep valt weer in een tweetal groepen, volgens een in hoofdzaak sociaal criterium, uiteen, zodat feitelijk hieruit een derde groep is ontstaan:
3. Deze derde groep werd door spreker beschreven als een groep Indische families, levende aan 'de zelfkant', op de rand van de Europese samenleving enerzijds en de kampong, de dessa, anderzijds.

tussen Gamelan en Beethoven

Het is in het bijzonder deze derde groep, die tussen beide culturen, de oosterse en de westerse, instaat. In deze groep vindt men 'bruinen' en 'blanken' en allerlei schakeringen daartussen, met een gevoelsleven zowel van Oost als van West en deze groep verkeert tussen 'Gamelan en Beethoven' in, zoals spreker het uitdrukte. In deze groep ontmoeten we de meeste en de grootste moeilijkheden bij de aanpassing na aankomst in Nederland. Is bij de gerepatrieerden uit de reeds eerder genoemde tweede groep (de gegoede Indische families) vaak een sterk heimwee naar het vroegere leven-in-Indië te constateren, hier bij de derde groep, bestaande uit wat men zou kunnen noemen 'verinlandste' leden van Indische families, heerst leed. Bij deze families doen zich grote en bijna onoverkomelijke aanpassingsmoeilijkheden voor, die het verstand, het vermogen tot verstandelijk beredeneren, te boven gaan.

de taak van het maatschappelijk werk

Willen we nu deze laatste groep goed kunnen beoordelen en hen met ons maatschappelijk werk goed kunnen benaderen, dan zullen we een derde vraag moeten stellen, nl.:

> *Wat gaat er zo ten naaste bij in het gevoelsleven van deze Indische Nederlanders om?*

Stellen we deze vraag niet of verzuimen we naar het antwoord erop te luisteren, dan doen we, bij alle hulp, die we denken te geven, niet anders dan onze e i g e n weg volgen en niet de hunne. Spreker gebruikte, om de reactie van de Indische Nederlander hierop duidelijk te maken, het beeld van de oester, die bij aanraking in zijn schelp kruipt.
Met betrekking tot het gevoelsleven van deze derde groep zijn een drietal merkwaardige factoren aan te wijzen, die verband houden met de Indische historie en die het gevolg zijn van zowel oosterse als westerse invloeden in het land van herkomst:

a. Wat de westerse invloed betreft moet gewezen worden op het feit, dat deze gerepatrieerdengroep vóór alles tot de Europeanen gerekend wenst te worden. Het is om deze reden, dat zij alles in Indonesië verlaten hebben en na de souvereiniteitsoverdracht de reis naar Nederland hebben doorgezet, niettegenstaande zij, noch hun ouders, nimmer in dit land zijn geweest. Zij zijn dus eigenlijk immigranten. Maar zij gevoelen zich Nederlander. Niet slechts wat de nationaliteit betreft – resultaat van drie eeuwen Nederlands bestuur en gezag – maar ook b.v. ten aanzien van hun levensbeschouwing. Bij Nederlanders-Europeanen behoort traditioneel de christelijke godsdienst, aldus menen zij. Vandaar, dat zij, als naar hun godsdienst gevraagd wordt, vrijwel altijd opgeven katholiek of protestant te zijn (de naam hervormde kerk is hen veelal niet bekend), want slechts aldus was voor hen het godsdienstige leven van Europeanen in het vroegere Indië geschakeerd.

b. Hier tegenover echter staat de oosterse zijde van de geschiedenis van hun bestaan in het kort weergegeven met het zinnetje: 'alle Europeanen behoren bij elkaar, ongeacht verschil in godsdienst'. In het gevoelsleven van deze groep Indische Nederlanders slaat dus de westerse, beter gezegd de Nederlandse, verzuiling niet aan. Dit betekent evenwel niet, dat men deze kwestie door een westerse bril moet bezien en de gehele groep bij de buitenkerkelijken moet indelen.

c. Het merkwaardigste is echter in het gevoelsleven dat, zou men, zijn eigen mening volgende, deze Indische Nederlander, vroeger geleefd hebbende aan die 'zelfkant' van het Indische leven, nu toch indelen in één van die groepen — hetzij katholiek, hetzij protestant, hetzij buitenkerkelijk — dan sluit hij zich 'als een oester in zijn schelp' en verdwijnt in het bij zijn 'derde' groep zo specifiek behorende fantasieleven. Hier, bij zich zelf thuis, gevoelt hij zich veilig. Om hen te begrijpen neme u de gerepatrieerden eens waar, wanneer zij 'onder elkaar zijn', indien u ten minste de kans daartoe krijgt en tot deze specifieke waarneming in staat is. De spreker voegde hier aan toe, dat dit voor westerlingen een moeilijke bezigheid is: men dient het 'Indo-taaltje' enigszins te verstaan, aan te voelen, de blik uit hun ogen te kunnen opvangen en dat is niet eenvoudig.
Men moet onder hen geleefd hebben om deze drie factoren uit hun gevoelsleven: het zich Europeaan voelen, het niet kennen van verzuiling en het eigen fantasieleven, goed te verstaan.

Na het voorgaande dient u nog een vraag gesteld te worden aldus spreker, nl.:

> *Indien dit alles zo moeilijk is, hoe kunnen we dan die aanpassing aan de Nederlandse samenleving bevorderen?*

Spr. zag hiervoor enige moeilijkheden. In de eerste plaats gaf spreker het advies de groep, in goede zin, voorlopig te laten voor: 'wat-zij-is'. Wat de benadering van Nederlandse zijde betreft komt het, ongeacht de levensbeschouwelijke achtergrond, meer op begrip, meer op het mensenhart aan, dan op iets anders. Men moet niet dadelijk alles bij deze mensen willen regelen, maar ook nog iets te doen voor henzelf overlaten.
Om een en ander te illustreren besloot spreker met het voorbeeld van een jong Hollands meisje, hulp in de huishouding, dat door een der organisaties voor gerepatrieerdenzorg te werk werd gesteld in een gerepatrieerd gezin, waar het 'goed rommelig' toeging, vandaar de hulp. Zij deed dit door haar jeugd op onbevangen en vanzelfsprekende wijze. Het resultaat was verrassend. Het hulpje kreeg, voor wat zij zo spontaan gaf, 'met volle handen' terug en men was aan beide zijden tevreden. Hoe lang dit zo gebleven is, was spreker niet bekend. Maar, zoals hij zeide, men moet ook iets aan de loop der dingen kunnen overlaten!

'een vergeeld familie-album' en rijsttafel

Na deze interessante inleiding werden nog een aantal vragen door de inleider beantwoord, welke er blijk van gaven hoezeer de belangstelling voor het behandelde onderwerp was gewekt. Daarna werd de ochtendzitting gesloten en begaf men zich 'naar de wandelgangen', waar inmiddels een Indisch familie-album van de familie Coert ter inzage werd gegeven. Van deze mogelijkheid om de behandelde stof met foto's in de hand te overdenken, werd druk gebruik gemaakt. Daarna volgde de voortreffelijk voorbereide Indische rijsttafel, welke, in opdracht van de leiding van de Pietersberg, zoveel eer werd aangedaan, dat ook de portie van enkelen, die (zonder voorafgaande melding!) niet aanwezig waren, werd verorberd. Dit werd beloond met een dessert, bestaande uit aardbeien met slagroom.

Na de versterking van de inwendige mens volgde nog een korte rustpauze, waarna voor de laatste maal verzamelen werd geblazen voor de causerie van mevr. W. Tjepkema, landelijk maatschappelijk werkster van Humanitas voor de gerepatrieerdenzorg, over een onderwerp dat op het programma was aangekondigd als:

aanpassingsmoeilijkheden van gerepatrieerden in Nederland

Waarom, aldus spreekster, komen zovele gerepatrieerden naar Nederland? Omdat de omstandigheden hen ertoe dwingen. Het is aanvankelijk nimmer hun bedoeling geweest Indonesië te verlaten en zich in Nederland te vestigen. Doch van 1945 af werden velen slachtoffer van terreur en onlusten, waardoor het hen onmogelijk werd in hun geboorteland te blijven leven en werken.
In 1949, na de souvereiniteitsoverdracht, werd de toestand voor de Indische Nederlander nog veel moeilijker, omdat zij toen uit hun werkkring werden gestoten en hun functie heel vaak door Indonesiërs werd overgenomen. De meesten hebben geprobeerd het nog zo lang mogelijk uit te houden, maar werden uiteindelijk door de omstandigheden wel gedwongen naar Nederland te vertrekken (o.a. door de grote prijsstijgingen).

de overtocht naar Nederland

Met de repatriantenschepen Sibajak en Johan van Oldebarneveld komen ze naar ons land toe. Aan boord maakt in de laatste tijd een maatschappelijk werkster de reis mee, die de mensen iets vertelt over het leven in Nederland en die hen tracht te helpen bij hun moeilijkheden. Bovendien is er nog een zgn. contactambtenaar namens de overheid aan boord. Reeds tijdens de overtocht worden door de staf gegevens over de repatrianten naar Nederland gezonden om het mogelijk te maken, dat hier de nodige voorbereidingen worden getroffen voor opvang en huisvesting na aankomst. De eerste huisvesting geschiedt in zgn. 'contractpensions', die over het gehele land verspreid liggen. Dit verblijf in contractpensions is verre van ideaal te noemen, maar moet als noodoplossing gezien worden. Men kan daar per gezin meestal maar over een zeer beperkte ruimte beschikken; bovendien huizen er vaak een groot aantal gezinnen. Dit betekent, dat men dicht opeen woont, hetgeen tot allerlei moeilijkheden en spanningen kan leiden, vooral bij een langdurig verblijf.

hoe vangt Nederland de gerepatrieerden op?

Bij aankomst in Nederland ontvangen de gerepatrieerden hun eerste meest noodzakelijke kleding.
Wanneer de gezinnen hier onder dak zijn gebracht dient direct gezocht te worden naar passende arbeid voor het gezinshoofd en eventuele andere daarvoor in aanmerking komende gezinsleden. Dit is vaak een moeilijke opgave, in het bijzonder wanneer het oudere mensen betreft, die geen diploma's hebben. De meesten hebben nooit handenarbeid verricht. Bij de Rijks Arbeidsbureaus zijn speciale adviseurs aangesteld om gerepatrieerden te plaatsen. Zo nodig bestaat voor hen de mogelijkheid tot scholing of omscholing in de rijkswerkplaatsen. Een extra moeilijkheid is, dat het gezin vaak heel moeilijk aanvaardt, dat de man b.v. tot bankwerker of iets dergelijks wordt omgeschoold en dus als handarbeider wordt te werk gesteld. Bij deze moeilijkheden kan er een taak liggen voor de maatschappelijk werkster. Zij kan het gezin helpen de nieuwe status te aanvaarden.
Een aantal gerepatrieerden werkt als ongeschoold arbeider, vooral in de Zaanstreek.

Het blijkt, dat deze mensen, hoewel hun tempo veelal wat lager is dan van de Nederlandse arbeider, voor bepaald fijn en accuraat werk heel geschikt zijn. De mannen doen over het algemeen wel moeite om zich aan te passen en dit lukt hun vrij goed. Een bezwaar is dat zij vaak zeer vatbaar zijn voor allerlei ziekten en hun absentiepercentage daardoor vrij hoog is.
Tijdens hun verblijf in het contractpension moeten de gerepatrieerden in het algemeen 60 pct. van het door hun verdiende loon als tegenprestatie voor het pension afstaan en houden ze 40 pct. voor overige uitgaven tot hun beschikking. Het blijkt in de praktijk, dat de meeste gerepatrieerden heel weinig begrip hebben voor een verantwoorde wijze, volgens Nederlandse maatstaven, van omgaan met het beschikbare geld en dat zij, vaak op afbetaling, reeds allerlei dingen aanschaffen o.a. radio's. Dit wil niet botweg zeggen: 'gerepatrieerden kunnen niet met geld omgaan.' Geenszins. Het is duidelijk dat, psychologisch bekeken, hun geldingsarme immigrantensituatie hiertoe ook aanleiding geeft. Ook staan zij bij voorbeeld na aankomst versteld van onze 'etalage-overvloed', in vergelijking tot Indonesië, en zij kennen niet direct het verschil tussen prijzen van 'primeurs' en prijzen van goederen die er volop zijn. Dat wil dus ook zeggen dat in het algemeen dit euvel wel van voorbijgaande aard zal zijn. In de contractpensions kunnen de gerepatrieerden in hun moeilijkheden worden bijgestaan door maatschappelijk werksters, in dienst van het CCKP (Centraal Comité van Kerkelijk en Particulier Initiatief voor Sociale Zorg ten behoeve van Gerepatrieerden). De kinderen gaan direct na aankomst naar school. Ook ten aanzien van de opleiding van hun kinderen hebben de ouders voorlichting nodig.
Zoals reeds eerder vermeld is, brengt het verblijf in de contractpensions, vooral wanneer het van lange duur is, vele bezwaren met zich mee. De vrouwen vooral hebben het heel moeilijk in de kleine hun toegewezen ruimte. Ook zij hebben in deze situatie weinig begrip voor geld, weten niet hoe en wat zij moeten inkopen, kennen het Hollandse eten niet en blijven vaak Indische gerechten klaar maken, die hier nu eenmaal duur zijn. Er worden weliswaar voor deze vrouwen cursussen voor huishoudelijke voorlichting gegeven, doch deze hebben weinig nut, zolang men in contractpensions verblijft. De problemen worden eerst recht groot, wanneer deze gezinnen een eigen woning krijgen toegewezen en hun inkomsten geheel zelfstandig moeten besteden.

de Nederlandse woning

Krijgt iemand van hen een woning toegewezen, dan wordt een voorschot voor het kopen van meubels ter beschikking gesteld. Ook bij de besteding hiervan hebben de gerepatrieerden een goed advies dringend nodig. Soms blijken deze adviezen wel eens te laat te komen omdat men, ondanks alle voorzorgsmaatregelen, toch reeds afspraken heeft gemaakt met leveranciers, die van de onbekendheid van deze mensen met de situatie misbruik maken en hen tot een onverantwoorde besteding van hun voorschot verleiden. De maatschappelijk werksters voor de gerepatrieerdenzorg helpen de mensen bij de besteding van het kleding- zowel als van het meubelvoorschot, eventueel bijgestaan door vrijwilligsters. Deze activiteiten bieden vaak mogelijkheden tot het leggen van een goed contact met de gerepatrieerden en hierdoor weer tot hulp bij het zoeken van hun weg in de voor hen vreemde samenleving. Spreekster legde nog eens de nadruk op het feit, dat de budgettering voor de gerepatrieerden een der grootste problemen is. Veelal was men in Indië gewend aan een maandrekening, men denkt niet aan allerlei uitgaven, waaraan men niet gewend is, b.v. voor brandstoffen en winterkleding. Men overziet het geheel niet en is bovendien eenzaam. Eenzaamheid leidt gemakkelijk tot uitgaven die men anders niet doet. Daarnaast is het voor de gerepatrieerde vrouw moeilijk te wennen aan de Hollandse manier van werken. Bovendien kreeg zij in Indonesië gemakkelijk hulp, was er een

oudere tante of oma in huis, die in veel zaken zelfs de leiding had. Dit maakt het voor de jongere vrouwen heel moeilijk om alle problemen nu zelfstandig op te lossen, terwijl voor de ouderen de omschakeling zeer moeilijk blijkt te zijn. Daarbij komt, dat als de man werkt, de vrouw de gehele dag alleen voor alles staat en dan gemakkelijk heimwee krijgt. Er bestaat een speciale subsidieregeling, die het mogelijk maakt een gezinsverzorgster in een gerepatrieerd gezin te plaatsen, ten einde de vrouw de Hollandse huishouding te leren en daarmee haar aanpassing te bevorderen. Ook ten aanzien van de verzorging van hun kinderen hebben de gerepatrieerde vrouwen voorlichting nodig. Het blijkt bij voorbeeld telkens weer, dat zij in de winter de kleine kinderen te veel in huis houden uit angst voor kou vatten en ziek worden.

de opvoeding van de kinderen

Het is vooral de vrouw, die de kinderen opvoedt. Zij steunt daarbij graag op de raad van oudere vrouwen, die zij vertrouwt. De man houdt zich over het algemeen minder bezig met de opvoeding. Botsingen tussen ouders en kinderen komen minder voor dan men zou verwachten, door het diep gewortelde oosterse respect van jongeren voor ouderen.

zieken, bejaarden en minderjarige alleenstaanden

Onder hen, die in de laatste tijd naar Nederland komen, bevindt zich een aantal repatrianten waaronder chronische zieken, voor wie een opvang in speciale inrichtingen mogelijk is gemaakt, b.v. in 'Stella Maris' te Wijk aan Zee. Er bestaan in Nederland ook een aantal tehuizen voor bejaarde gerepatrieerden. Met iedere boot komen tevens een aantal alleenstaande minderjarige repatrianten aan, voor wie een speciaal jeugdopvangcentrum in Scheveningen is ingericht. Het betreft meestal jongeren in de leeftijd van 16–21 jaar, waarvoor door de organen voor gerepatrieerdenzorg goede kostgezinnen worden gezocht. Tot slot van haar causerie wees spreekster erop dat het vanzelfsprekend is, dat naast en in verband met de algemene aanpassingsproblemen, waarvoor iedere repatriërende komt te staan, er zich nog vele acute persoonlijke moeilijkheden kunnen voordoen, waarbij de maatschappelijk werkster voor de gerepatrieerdenzorg tot taak heeft de helpende hand te bieden opdat het de gerepatrieerden mogelijk gemaakt wordt zich te gaan thuis voelen in Nederland.

rondvraag

Na deze inleiding volgde het 'huishoudelijk deel' van de agenda, nl. de rondvraag. Van deze rondvraag werd alleen gebruik gemaakt door mevrouw Roes, die aan de aanwezigen verzocht wensen en suggesties naar voren te brengen ten aanzien van het programma voor een volgende bijeenkomst. Behalve een wens, die reeds een vorige maal was geuit, nl. om eens de omgang met moeilijke kinderen in het gezin door een deskundige op dit gebied belicht te zien, bleek er behoefte te bestaan om eens iets te horen over de organisatie van de kinderbescherming in ons land alsmede over de reclassering.
Mevr. Roes zegde toe zo mogelijk met deze wensen te zullen rekening houden.
Aangezien hierna de tijd van afscheid nemen weer gekomen was, dankte mevrouw Roes alle deelnemers voor hun aanwezigheid en de inleiders voor hun bijzonder waardevolle bijdrage tot het welslagen van de bijeenkomst.
Nadat een van de deelneemsters namens de gehele groep, 'gelijk zij dit van haar moeder had geleerd', nog de gastvrouw had bedankt voor de goede zorgen, sloot mevrouw Roes deze bijeenkomst en behoorde ook deze 4e bijeenkomst weer tot het verleden.

nabeschouwing

Zo nu en dan bekruipt een verslaggever wel eens de neiging om een optelsom te gaan maken van hetgeen hij meende te kunnen opmerken en te gaan werken met plussen en minnen. Ook uw verslaggeefster had deze neiging. Naar haar idee waren er vele plussen en slechts enkele minnen.

Een plus + voor het prachtige weer
+ voor de prettige verzorging in de Pietersberg
+ voor de aanwezigheid van enige gasten, te weten de heer en mevr. Kasberg, de heer en mevr. Coert en mevr. Tjepkema, die zowel door hun aanwezigheid als door hun actieve bijdrage de stemming verhoogden;
+ voor de prima kok van de rijsttafel
+ voor de prettige stemming onder de deelnemers
+ voor de onderwerpen, die te zamen één geheel bleken te vormen;
+ voor het feit, dat duidelijk is komen vast te staan dat gezinsverzorgsters een grote en ruime belangstelling hebben;
+ voor het verlangen naar een volgend weekend, dat liefst een dag of vier moet duren;
+ voor diversen.

Een min — voor het feit, dat mej. Dijkstra ditmaal verhinderd was om de leiding van het weekend op zich te nemen;
-- voor hen, die ontbraken;
— voor uw verslaggever, die er niet in slaagde u het weekend in zijn volle glorie voor te toveren.

Het saldo?? De lezer gelieve zelf deze som uit te rekenen.

H. J. R.

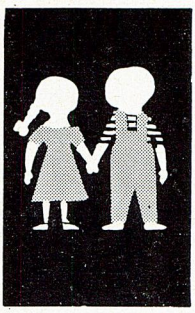

HET VRIJ-PATRONAAT IN DE KINDERBESCHERMING

Het vrij-patronaat vormde onderwerp van bespreking op de tweede dag van het kinderbeschermingsweekend in de Waayenberg. Achtereenvolgens de heer Beuke en mejuffrouw Hudig belichtten enige aspecten van het vrij-patronaat. De eerste dag van de conferentie stond in het teken van de organisatorische opbouw van het vrij-patronaats- en gezinsvoogdijwerk binnen Humanitas. Een verslag van de op die dag gehouden inleidingen hebt u reeds kunnen vinden in het aprilnummer van 'Humanitas'.

hoe kan de start van het vrij-patronaat worden voorbereid?

resumé van de inleiding gehouden door de heer H. J. Beuke, tijdens de kinderbeschermingsconferentie in de 'Waayenberg' in maart 1957

Het vrij-patronaat is die vorm van toezichtwerk, die verricht kan worden zonder rechterlijke inmenging.
Bij de uitoefening van het vrij-patronaat is de wijze waarop het contact wordt gehanteerd uitermate belangrijk. De vrij-patroon moet a.h.w. de juiste houding aanleren, en zijn contact met de cliënt moet ontdaan zijn van 'bedilligheid'. Wanneer dus gesproken wordt over het vrij-patronaat, moet men zich steeds voor ogen houden.
Bij de voorbereiding van de start van het vrij-patronaat in 'Humanitas'-verband kunnen de naar binnen gerichte van de naar buiten gerichte aspecten worden onderscheiden.
Naar binnen gericht moet men aandacht schenken aan:

a. de werving van de vrij-patroons.
   Bij deze werving mag zeker niet worden verondersteld dat iedereen vrij-patroon zou kunnen zijn: dit betekent een veel te zware belasting voor hen die zich aanmelden.

b. de selectie van de medewerkers.
   Het hanteren van menselijke contacten is niet ieders terrein. De selectie moet daarom zeer zwaar wegen.

c. de scholing van de medewerkers.
   Daar het gaat om het aanleren van een houding, is een stuk theoretische voorlichting nog niet voldoende, doch dient er ook ruimten te zijn voor een algemene vorming.

d. de opbouw van een organisatie.

Een organisatie is nodig voor de vrij-patroon om op terug te kunnen vallen in dringende situaties, b.v. wanneer ergens snel materiële hulp geboden moet worden.

Naar buiten gericht zijn er weer andere aspecten waarop gelet moet worden:

e. publiciteit in het algemeen.
Er dient voorlichting te geschieden met het oog op de preventie. Men moet geholpen worden de weg naar de hulporganen voor het maatschappelijk werk te vinden, opdat tijdig hulp geboden kan worden. En daarbij mag men weten dat Humanitas er allereerst voor de buitenkerkelijken is. Deze propaganda kan b.v. worden gevoerd via advertenties in buurtbladen en in plaatselijke vakbladen, en ter plaatse moet men b.v. ook door mededelingen in gestencilde bladen goed op de hoogte gehouden worden van wat 'Humanitas' is en doet.

f. publiciteit gericht op bepaalde groepen.
Bepaalde groepen, die bundelingen van bepaalde contacten hebben, moeten eveneens van het bestaan van 'Humanitas' op de hoogte gebracht worden. Affiches in wachtkamers van medici, GGD, MOB, Diensten van Sociale Zaken etc., kunnen op ruime schaal bekendheid geven aan het werk van 'Humanitas'. Gesprekken met school-maatschappelijk werksters, met maatschappelijk werksters van bevriende organisaties, contacten met vakbondskantoren, met de algemene vereniging voor minder validen (AVO), het Humanistisch Verbond, NVSH-afdelingen, BLO-nazorg etc., zullen allicht 'Humanitas' goed kunnen introduceren in ruimere kring.
Wel moet men ervoor waken niet te veel te pretenderen. De consequentie van publiciteit in het algemeen is wel, dat men moet beschikken over diagnostische mogelijkheden en diagnostisch inzicht.
Het vrij-patronaat kan evenwel in toenemende mate van belang worden in de Kinderbescherming, met het steeds meer op de voorgrond treden van al het preventieve werk.

discussie

In de hierop volgende discussie knoopte men vooral aan bij de praktische suggesties voor het maken van propaganda. Uit de groep kwamen enige aanvullingen en daarnaast werd ook gewezen op de keerzijde van enkele vormen van propaganda.
Het voorstel om via affiches bekendheid aan 'Humanitas' te geven, sprak de aanwezigen sterk aan. De mogelijkheden hiervan werden uitgewerkt: Men was van oordeel dat het Centraal Bureau suggesties voor het vervaardigen van dergelijke kaarten zou moeten doen, die niet alleen op het kinderbeschermingswerk gericht zijn, doch eerder op het algemeen maatschappelijk werk. Een kaart die voor het hele land gelijk is, die men dus steeds weer tegenkomt, zal waarschijnlijk meer indruk maken. Door middel van een aangehechte strook zou iedere afdeling dan nog kunnen vermelden welke takken van maatschappelijk werk zij in het bijzonder bedrijft.

Ook de financiële kant van het patronaat kwam tijdens de discussie ter sprake. Een patronaatsgeval is pas subsidiabel, wanneer het patronaat zes maanden is uitgeoefend. Na deze zes maanden wordt met terugwerkende kracht subsidie verleend. Het is in verband hiermee zeer belangrijk dat er een goede administratie gevoerd wordt, waaruit duidelijk het aanvangstijdstip van de gevallen blijkt.

Al spoedig moest er een einde aan de discussie worden gemaakt, daar het tijd was om te gaan luisteren naar de tweede inleiding op de ochtend van de 31e maart, die zo bijzonder goed aansloot bij de eerste.

in memoriam

mevrouw dr. A. J. de Leeuw-Aalbers

Aan de nagedachtenis van mevrouw dr. A. J. de Leeuw–Aalbers, in leven psychiater aan het algemene Medisch Opvoedkundig Bureau te Amsterdam en leidend psychiater van het Medisch Opvoedkundig Bureau van de Hervormde Stichting voor de geestelijke volksgezondheid te Amsterdam, willen we niet nalaten ook hier enige woorden te wijden. Niet omdat niet op andere plaatsen uitvoeriger en beter aandacht aan haar geschonken zal worden. Maar omdat we behoefte hebben uiting te geven aan onze getroffenheid, dat zij ons ontvallen is.

Mevrouw De Leeuw–Aalbers heeft aandeel gehad in activiteiten op verschillend gebied. Wij willen haar hier noemen als levende persoonlijkheid in de kinderbescherming. We vonden haar bij de algemene problemen zowel in de inrichtings- als in de gezinsverpleging. We vonden haar bij de individuele gevallen. Ook Humanitas heeft vele malen mogen profiteren van haar inzicht, waarbij de prettige wijze van samenwerken de hulp des te meer gewaardeerd maakte.

Met haar levendige, charmante persoonlijkheid nam ze iedereen voor zich in, zodat nu ook velen haar dood als een persoonlijk verlies zullen voelen.

We zijn dankbaar voor het vele werk, dat ze gedaan heeft; dankbaar haar gekend te hebben. Het is jammer, dat we voortaan zonder haar verder moeten.

E. VRIND–VAN PRAAG

de betekenis van het vrij-patronaat. korte weergave van de inleiding van mr. dr. Joh. C. Hudig

Het patronaat is de oudste vorm van de bewuste kinderbescherming, en het is een voorbereiding geweest voor wettelijke regelingen, zo als de voorwaardelijke veroordeling en de ondertoezichtstelling. Van een wettelijke basis werd veel verwacht; het element van vrijwillige medewerking van de patroon ging er echter mee verloren. Wordt een patroon aangesteld, dan roept dit al gauw de associatie: 'veroordeeld worden tot toezicht' op. Met wettelijke regelingen is men te ver gegaan, en de vraag moet beantwoord worden of er nu nog een terug is naar het terrein van de vrijwillige hulpverlening. Het patronaat vraagt een nieuwe gestalte, op een bewust hoger niveau. De ontwikkeling van de kinderbescherming doet voortdurend denken aan de gang van een dronken man, zoals men kan zien in de volgende voorbeelden.

Omstreeks 1900 plaatste men kinderen bij voorkeur ver van de stad, in een gezonde omgeving, waar zij niet aan verleiding blootgesteld werden. Later ontstond juist het streven om de kinderen in de stad te laten, daar het niet zo moeilijk is om goed op te passen als alle verleiding weggenomen is. Nu wordt weer in een andere richting gedacht en erkend dat het voor sommige kinderen gewenst is op het platteland geplaatst te worden, ver van hun oorspronkelijke milieu.

Zo schommelden ook de opvattingen ten opzichte van de band tussen kinderen en ouders, heen en weer. De ontzetting leek eerst een uitkomst. Nu wordt zoveel mogelijk

getracht de band te laten bestaan. Men wil de ouders het contact niet onthouden, en hen, zij het soms op een afstand, bij de opvoeding betrekken.
Enige tientallen jaren geleden verwachtte men alle heil van een strenge opvoeding in gesloten inrichtingen. Van de vijf tuchtscholen die er destijds waren, is er nu echter nog slechts één over, hoewel de Nederlandse bevolking verdubbeld is. Men zag dat strenge maatregelen niet aan hun doel beantwoordden en het goede gedrag, gebaseerd op angst, slechts schijn was. Van het andere uiterste, namelijk open inrichtingen met zeer veel vrijheid, en veel contact met de buitenwereld, kwam men ook weer terug. Men ziet nu dat sommige kinderen deze vrijheid toch niet kunnen verwerken, zodat veel meer naar differentiatie van de maatregelen wordt gezocht.
Wanneer een bepaalde factor is ontdekt, bestaat de neiging alles daaraan toe te schrijven, zoals thans aan de affectieve verwaarlozing. We mogen ons echter niet blind staren op een enkele factor, maar moeten ons steeds realiseren dat we met een complex van factoren te maken kunnen hebben. Zo open mogelijk dient elk geval opnieuw bekeken te worden, voordat een bepaalde behandelingswijze of maatregel wordt aangewezen.
In 1900 werd zeer veel van het patronaat verwacht, wat men b.v. kan lezen in het jaarverslag van Pro Juventute van 1901. Het patronaat zou vooral moeten dienen om plaatsing in tuchthuizen, en aanraking met politie te voorkomen.
Wanneer er klachten binnen kwamen, via de officier van Justitie, politie, armenzorg, scholen, ouders, enz., hadden deze bijna altijd betrekking op crimineel, uiterlijk waarneembaar a-sociaal gedrag, waarvoor het kind een straf of geldboete werd opgelegd. Na de kinderwetten van 1905 werden deze straffen niet ten uitvoer gebracht wanneer het kind zich verder goed gedoeg. De kinderwetten brachten dus de mogelijkheid van een voorwaardelijke veroordeling, en het toezicht op het gedrag werd nu uitgeoefend op verzoek van de rechtbank.
Deze voorwaardelijke veroordeling bleek evenwel onvoldoende, men verlangde sterk naar een wettelijke basis om de ouders de ouderlijke macht te kunnen ontnemen, en men ging zoeken naar de mogelijkheid van een justitioneel ingrijpen, ook voordat een strafbare handeling was gepleegd, b.v. wanneer het kind met zedelijke en lichamelijke gevaren werd bedreigd. Deze mogelijkheid kwam in 1921 in de vorm van een wettelijke ondertoezichtstelling, een typisch prventieve maatregel, waarbij dus een gezinsvoogd(es) werd aangewezen, en benoemd door de rechter.

welk verschil is er tussen gezinsvoogdij en vrij-patronaat?

Eigenlijk is het werk van gezinsvoogd en vrij-patroon hetzelfde, maar de gezinsvoogd is door de rechter aangesteld, en er bestaat een sanctie op het niet meewerken van de ouders met de gezinsvoogd. Als gezinsvoogdij niet voldoende is, kunnen ouders worden ontheven van de ouderlijke macht.
Afgezien van de sancties, maakt het toch verschil of men in een gezin komt met op de achtergrond de autoriteit van de kinderrechter, of niet anders dan met het gezag van een particuliere vereniging, ook al is het in feite niet zo verschillend. Er zijn voordelen aan de autoriteit verbonden. Men luistert eerder naar iemand die namens de justitie komt, evenals naar een rechercheur van de kinderpolitie. Bovendien is er in de officiële gezinsvoogdij financieel meer mogelijk, zoals psychologisch onderzoek etc., maar het is wel de vraag of dit zo moet blijven en of er niet op een andere manier geld te krijgen zou zijn.
Er blijken ook nadelen verbonden te zijn aan de wettelijke ondertoezichtstelling na de tijd van optimisme komt men er weer enigszins van terug. De gang naar de rechtbank betekent heel wat voor ouders en kinderen, vaak leidt het bij hen tot een gevoel van minderwaardigheid of ergernis, waar ze later niet meer overheen komen. Een nadeel is ook dat de gezinsvoogd gewantrouwd wordt, omdat hij tijdens zijn con-

tacten met de kinderrechter wel veel zal 'overbrieven'. Bovendien is het bij een gezinsvoogdij wat te gemakkelijk een kind uit huis te plaatsen. Men mag niet vergeten wat het voor een kind betekent weggestuurd te worden en daarom moeten alle middelen gebruikt worden om het thuis te redden.
Er bestaan dus wel degelijk verschillen tussen patronaat en gezinsvoogdij, maar in feite verrichten patroon en gezinsvoogd hetzelfde werk. Degene die geschikt is voor patroon, is het ook voor gezinsvoogd.

wanneer vrij-patronaat?

Is er nu terrein over voor het vrije patronaat? Inderdaad.
We moeten met ons preventieve werk weer een stap teruggegaan, en voorkomen dat een kind onder toezicht wordt gesteld. Daartoe moeten we niet meer alleen letten op uiterlijke vormen van wangedrag, maar op de factoren die daar de oorzaak van zijn, o.a. het steeds sneller worden van het levenstempo, het massaal moeten leven, het tekort aan individuele aandacht, en meer in het algemeen emotionele en pedagogische verwaarlozing. Er zijn minder mensen die zich intensief met het kind kunnen bezighouden, het leven in de gezinnen is veel drukker geworden. We zien symptomen van het zich niet thuis voelen in deze wereld, als ongedurigheid, gebrek aan concentratie, opstandigheid tegen de ouders. Daar is wel iets aan te doen, als er iemand is die de tijd en het geduld heeft om zich te verdiepen in het kind, te luisteren naar het kind, en vaak ook naar de ouders. De patroon zou zo iemand kunnen zijn.
We moeten meer en meer die symptomen zoeken, die naar we weten leiden tot asociaal gedrag en de bevolking rijp maken om ze te signaleren. In de laatste tien jaar is er al veel veranderd, b.v. ten opzichte van de houding tegenover de psychiater, en ook ten aanzien van moeilijkheden met kinderen. Een stuk volksontwikkeling is hiervoor nodig, de ouders moeten leren welke symptomen ze moeten zien als waarschuwingen voor het kwaad. Met het instellen van oudercursussen etc. kan men misschien veel bereiken.
Een vereiste waarop gelet moet worden bij de patroon, is zijn bereidheid om de mensen te helpen, niet uit een soort zoeken naar zelfbevrediging, of uit een minderwaardigheidsgevoel dat zoekt naar dankbaarheid van anderen, maar om te helpen, alleen ter wille van de ander.
De patroon moet in staat zijn zich in andermans huid te verplaatsen. Hij moet niet denken wat zou ik doen, maar eerst proberen zich in te leven in de zienswijze van vader of moeder, en trachten de dingen te bekijken met de ogen van het kind. Verder moet hij veel geduld hebben en niet te gauw resultaten verwachten, en vooral moet hij tijd willen geven ook op onverwachte momenten.
Ten slotte moeten patroon en patrones bereid zijn leiding te aanvaarden van de deskundige. Zij moeten begrijpen dat het moeilijk werk is, en zich niet beledigd voelen wanneer ze aanwijzingen krijgen.
Er is tijd voor nodig het patronaat op meer bewust niveau te brengen. Wij moeten trachten nog vroeger symptomen van onaangepast gedrag te signaleren en hoe langer hoe minder een afwachtende houding aannemen in de veronderstelling dat 'het zo erg niet is'.
Zo moet, door zoeken en tasten, ook het patronaat, evenals de dronken man, zijn weg vinden.

Na een korte discussie over deze instructieve inleiding van mejuffrouw Hudig, was er een einde gekomen aan het weekend. Met een woord van dank aan beide sprekers voor de prettige wijze waarop zij hun voordracht hadden gebracht, nam de heer Pols afscheid van de aanwezigen.

A. M. Ph.–Sch.

BEJAARDEN IN VAKANTIETIJD

bustocht naar Berg en Bos

Op 12 juni jl. heeft de jaarlijkse bejaardentocht plaatsgevonden, die deze keer gezamenlijk georganiseerd was door de afdelingen in Brabant, door Arnhem, Ede-Wageningen, Dordrecht en Rotterdam-Oost. Er waren 574 deelnemers.
Om meer dan één reden is het van belang even bij deze gebeurtenis stil te staan. In de eerste plaats omdat de tocht op zich zelf wel zeer geslaagd genoemd mag worden. Uit berichten uit verschillende deelnemende afdelingen is ons gebleken dat dit uitje bij de bejaarden zeer in de smaak is gevallen en tot vrijwel aller tevredenheid is verlopen. Verschillende factoren hebben hiertoe bijgedragen, waarbij vooral het goede weer genoemd moet worden, dat in alle opzichten medewerkte na de regenachtige pinksterdagen. Het was zonnig en toch koel, een combinatie van voorwaarden, die vooral voor de oudere mens van veel belang is. Door het zonnige en heldere weer kwam de schoonheid van het park van Berg en Bos in al zijn kleurrijkdom op volledige wijze tot zijn recht en als tweede factor voor het welslagen moet dan ook wel genoemd worden de goede geschiktheid van Berg en Bos als doel van bejaardentochten. Door de accomodatie waarover Berg en Bos beschikt, de beide eenvoudige, doch zeer praktische en gunstig ten opzichte van elkaar gelegen Acacia-hallen met een goede geluidsinstallatie, wordt een gemakkelijke organisatie van maaltijden en verzorging van een programma in de hand gewerkt. Een voordeel is ook dat deze hallen zo dicht bij het mooiste en meest attractieve gedeelte van het terrein liggen, de mooie vijvers met karpers en fonteinen, waaromheen de bejaarden, die meestal niet zo goed ter been zijn, gemakkelijk een aantrekkelijke wandeling kunnen maken of waarbij zij zich op de banken en op het terras kunnen neerzetten. Van belang is voorts dat de heer Visser, de exploitant van het bedrijf, veel plezier heeft in het ontvangen van bejaardengezelschappen, zodat het geven van service voor hem een genoegen is en men dus op alle medewerking kan rekenen.
Dank zij de goede organisatie, dank zij het goede weer en dank zij het verzorgde programma van de VARA, dat aan de bejaarden werd aangeboden, was de stemming onder de deelnemers dan ook uitstekend en kon men aan iedereen merken dat hij in zijn schik was.
Een tweede reden waarom het van belang is even bij deze bejaardentocht stil te staan, is, dat mij uit verschillende gesprekken met bejaarde deelnemers bleek hoe groot de behoefte is aan een dergelijk uitstapje en hoezeer men ervan geniet en er dankbaar voor is dat het georganiseerd wordt.
Materieel is de toestand van de bejaarden in de laatste tijd ontegenzeggelijk belangrijk verbeterd, doch er blijven nog zovele problemen over, die onze aandacht vragen, problemen die door betere materiële voorzieningen wel verzacht worden, doch niet opgelost. Ik heb hier het oog op de doelloosheid van het bestaan van vele bejaarden

en op de vereenzaming, waaraan velen lijden, vaak zelfs zonder dat zij het zelf weten, waardoor hun leven soms een zinloos en doelloos heenvloeien wordt, vaag als leed ervaren, zonder dat men de vreugden kent, die het betrokken-zijn bij het actieve dagelijkse leven van anderen kan schenken. Enkele gesprekken met bejaarden gedurende deze samenkomst hebbben mij er opnieuw van overtuigd dat het leed dat in dit opzicht bestaat, toch veel groter is dan wij geneigd zijn te geloven en groter dan de bejaarde zelf zich bewust is. Ik wil niet zeggen dat men elke bejaarde er met de haren moet bijslepen en hem hobby's enz. moet opdringen, maar het mogelijk maken van een goede tijdsbesteding, waardoor de dagen weer een zinvolle inhoud krijgen en het bieden hiervan op een juiste wijze, waarbij de bejaarde zo mogelijk zelf verantwoordelijkheid gaat dragen en waardoor hij in contact gebracht wordt met andere mensen, is wel van groot belang. De doelloosheid en de vereenzaming van de oude dag, worden hierdoor bestreden.
Nu kan men niet zeggen, dat het organiseren van bejaarden-uitstapjes alleen een voldoende remedie voor deze euvels is. Zij kunnen op zich zelf alleen maar een bijdrage, zij het een niet onbelangrijke, zijn. Want vele oude mensen teren vaak op deze uitstapjes, leven er naar toe en praten erover na.
Maar wat van deze tochten naar mijn gevoel van evenzoveel belang is, dat is het feit dat zij ons de gelegenheid bieden door de organisatie ervan met de bejaarden in contact te komen, waardoor wij de mogelijkheid hebben de bejaarde in zijn noden en vreugden te leren kennen en hem te gelegener tijd de hulp te geven waardoor de lasten van de ouderdom verlicht worden. Vaak is uit de afdelingen, bij het spreken over bejaardenwerk, de vraag naar voren gekomen, hoe met de bejaarden ongezocht in contact te komen. Vriendschappelijk huisbezoek, zonder een reële aanleiding, wordt door de huisbezoekers vaak als een onmogelijke opgave gevoeld en stuit bij de bejaarden zelf op weerstanden, daar dit het gevoel van het oud-zijn, van het bemoederd-worden, versterkt. In die gevallen echter waar een reële aanleiding is tot bezoek, hetzij dat de steungelden thuisgebracht worden, hetzij dat bioscoopkaarten bezorgd worden, waar dus al zekere diensten worden verleend, wil het contact meestal wel vlotten en blijkt dit in een behoefte te voorzien, te oordelen naar de waardering, die zij voor zo'n praatje hebben. Uit de gesprekken, die ik gedurende deze excursie met enkele bejaarden had, bleek dat het spaarsysteem, het ophalen van de gelden, een uitstekend medium kan vormen voor dit soort contact, een onopvallende, pretentieloze gelegenheid om een praatje te maken. Op grond van dit contact leert de huisbezoeker de mensen en hun behoeften kennen, kan hen tegemoet komen door het verrichten van allerlei kleine handreikingen en kan zo nodig officiële instellingen van hulpverlening inschakelen. Het langer verblijven in eigen woning, het langer betrokken blijven bij het leven wordt hierdoor gemakkelijker.

Nu is het verheugend dat in onze afdelingen de belangstelling voor het bejaardenwerk groeit. Het organiseren van uitstapjes behoort wel tot het eenvoudigste wat men kan doen. Het doen van een beroep op de portemonnaie voor dit doel is meestal een dankbare zaak. Men kan deze tochten op eigen gelegenheid organiseren voor een aantal buitenkerkelijke bejaarden, men kan hiermede in het klein beginnen, zoals in enkele afdelingen gebeurt. Men kan ook samenwerken in plaatselijk gezamenlijk georganiseerde tochten, door hieraan een eigen bijdrage te leveren.
Maar als men het goed doet en verder ziet dan alleen maar dat uitstapje, dat zeker zal slagen als het weer en de organisatie niet te slecht zijn, dan biedt het organiseren ervan mogelijkheid om een basis te leggen voor meer intensief bejaardenwerk, dat het belang van de tocht zelve verre te boven gaat. Het gaat er dus om dat zo'n uitstapje niet alleen als doel, maar ook als middel gezien wordt, een middel dus dat ons contact en bekendheid met de bejaarden en hun omstandigheden geeft én het vertrouwen, wat minstens even belangrijk is. Door deze bekendheid en dit vertrou-

wen kunnen dan vanzelf de andere vormen van bejaardenwerk groeien en kan aldus het welzijn van de oude mens, het verhelpen van doelloosheid en vereenzaming, bevorderd worden.
De tocht naar Berg en Bos heeft mij aanleiding tot deze beschouwing gegeven. Het was een geslaagde excursie, dank zij het goede weer en de goede organisatie. Ik hoop dat we er zo nog vele zullen maken en dat er in de toekomst nog meer afdelingen aan zullen deelnemen, vooral de kleinere afdelingen, voor wie het opzetten van een eigen tocht, wegens het geringe aantal deelnemers, vooral in het begin, zijn bezwaren heeft.
Het samenzijn van bejaarden uit verschillende afdelingen uit het land, het ervaren dat overal in Nederland ons werk groeit, dat is voor de deelnemers en voor degenen die het organiseren, reeds een waardevolle belevenis op zich zelf.

N. de G.

zorgen van en voor bejaarden

Raad en Daad-serie

uitgave J. van Tuyl N.V., Zaltbommel (prijs fl. 2,90)

Het is een verstandig initiatief van de uitgever van de Raad-en-Daad-serie om een deeltje uit deze serie aan het probleem van de ouderdom te wijden en daarvoor een aantal auteurs uit te kiezen, die een zekere bekendheid op het gebied van de bejaardenzorg hebben verworven. Ongetwijfeld zal dit boekje ertoe bijdragen dat de vraagstukken der ouderdom meer in het centrum der belangstelling komen en gepopulariseerd worden. Dat dit van belang is hoeft wel geen betoog, daar het beleven van een gelukkige oude dag in hoge mate afhangt van de voorbereiding hierop in een vroeger stadium van het leven. Het boekje zal zeker bijdragen tot de bezinning, vooral omdat de inhoud verantwoord is en een behoorlijk overzicht geeft van de voornaamste problemen. Naast het hier gerecenseerde 'Omgang met bejaarden' zie ik het als een aardig werkje voor vrijwillige medewerkers op het gebied van de bejaardenzorg, doordat het een globale oriëntering geeft. Door de grotere omvang bevat het meer dan 'Omgang met bejaarden', kan het hier en daar meer in de diepte gaan, terwijl er ook andere problemen in behandeld worden, zoals b.v. de medische aspecten van het oud worden, door dr. G. Rooyer. Het eerste hoofdstuk, geschreven door drs. J. Diederich, geeft een overzicht van het aantal en van de positie der bejaarden in onze samenleving en benadert het probleem van de sociologische kant. Mr. J. A. J. Meyer schrijft over de beleving van de oude dag en benadert het probleem van de psychologische kant. De huisvesting wordt aan de orde gesteld door J. Dekhuyzen-Zeehuisen, terwijl het culturele werk door H. Wielek wordt behandeld.
Ook voor dit boekje geldt dat het geen nieuwe gezichtspunten naar voren brengt, doch het heeft ook niet die pretentie.
Jammer is dat de uitgever niet een titel gekozen heeft waarop taalkundig minder aan te merken zou zijn geweest.
Het woord 'zorgen' in 'zorgen van bejaarden' heeft een andere betekenis dan in 'zorgen voor bejaarden' en het samentrekken hiervan tot 'Zorgen van en voor bejaarden' lijkt mij iets wat taalkundig niet verantwoord is. N. d. G.

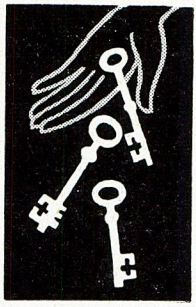

RECLASSERING

ontmoetingen tussen reclasseerder en reclassent (4)

In mijn bijdrage nummer 3 stelde ik de lezers van dit blad voor een problematiek, welke bepaald niet eenvoudig genoemd kon worden. Dat ik toch nog vier uitvoerige reacties mocht ontvangen, vind ik een teken van verheugende activiteit en ik dank de inzenders dan ook zeer voor de door hen genomen moeite. In het onderstaande wil ik proberen de opmerkingen en vragen samen te vatten en te beantwoorden.

Met opzet had ik aan het einde van mijn bijdrage nogal concrete vragen gesteld, maar nodig bleek dit zeker niet. De inzenders hebben deze vragen namelijk eenstemmig met grote voorzichtigheid beantwoord: 'het verloop afwachten', 'stemmingen en gevoelens peilen' zijn steeds terugkerende uitdrukkingen. Zijn wij ons wel bewust hoe het maatschappelijk werk in de laatste jaren en vooral na de oorlog geevolueerd is van het geven van min of meer vast omlijnde adviezen naar het luisteren, observeren en afwachten met welke oplossing onze cliënt zelf komt; dat deze gedachte ook in de gelederen van onze vrijwillige medewerkers leeft, is te meer een bewijs hoezeer ook zij bij deze veranderingen geïnteresseerd zijn.

In het geschetste geval was de moeilijkheid vooral, dat de betrokken partijen aanvankelijk zelf weinig initiatief ontplooiden, zoals ook een der inzenders opmerkt. Waar ligt in zo'n situatie de grens tussen actief luisteren en observeren of zelf initiatief nemen? Twee inzenders merken terecht op, dat noch de echtelieden A. noch onze cliënt G. 'normale' volwassenen zijn. Wij kunnen hen een tekort aan zedelijk en moreel normgevoel misschien niet helemaal aanrekenen. Niet helemaal, maar in hoeverre wel en in hoeverre niet, een vraag die in allerlei variaties telkens in ons werk opduikt en waarop wij toch een antwoord moeten geven om in een bepaald geval een standpunt in te kunnen nemen.

Een der inzenders wil G. laten gevoelen dat hij ernstig gefaald heeft door misbruik te maken van het door A. in hem gestelde vertrouwen en door het plegen van de roofoverval. Verder wil hij G. het advies geven ver van diens oorspronkelijke woonplaats werk te gaan zoeken en een nieuw leven te beginnen. Ook zou hij willen proberen de echtelieden A. met elkaar te verzoenen, door met beiden afzonderlijk eens de tekortkomingen van de afgelopen jaren t.o.v. elkaar door te praten. Hoewel hij zelf weinig van deze oplossing verwacht (10 pct. kans), zou hij dit toch eens een half jaar willen aanzien, welk half jaar beschouwd zou moeten worden als een 'straf' en tegelijk als een periode van bezinning op de ernstige fouten welke gemaakt zijn.

Na een vermoedelijke mislukking van het voorgestelde plan zou hij dan aan de A.'s het advies willen geven te gaan scheiden, waarna er niets meer in de weg zou staan voor een huwelijk tussen G. en mevrouw A. Dezen kunnen dan samen de verantwoordelijkheid voor de (hun?) kinderen dragen.

Een andere inzender wijst op de waarschijnlijke tekorten bij G. als a.s. huisvader en bij mevrouw A. als een vrouw die G. leiding zal moeten geven. Van een herstelde verhouding tussen de echtelieden A. verwacht hij ook weinig heil, dus 'afwachten maar'.

Een derde inzender wijst op de mogelijkheid door middel van een bloedproef het vaderschap van de kinderen vast te stellen, daarnaast de gevoelens van mevrouw A. en G. voor elkaar te peilen en wanneer zou blijken dat beiden er voor voelen een gezin te stichten, op een scheiding aan te sturen van de echtelieden A. De moeilijkheid daarbij is vooral dat op grond van een bloedproef het vaderschap niet onomstotelijk te 'bewijzen' is.

De vierde inzender wil ook liever een afwachtende houding aannemen, zou er overigens geen bezwaar tegen hebben dat G. na zijn detentie met mevrouw A. ging samenwonen met een huwelijk in het vooruitzicht. Deze inzender wijst in dit verband nog op het grote gebrek aan bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden. Wij dienen ons af te vragen of en waarom wij in dit geval zouden moeten verwijzen naar een dergelijke instantie en of ons geen andere mogelijkheden overblijven.
Maatschappelijk werk zal altijd en overal moeilijk en verantwoordelijk werk blijven. Mensen wenden zich vrijwillig of onvrijwillig tot ons om hulp en wij zullen die hulp moeten geven. Hoe? Een klankbord zijn voor hun moeilijkheden, een scherp waarnemer en in sommige gevallen iemand die bepaalde oplossingen, welke volgens onze cliënt en ook volgens ons zelf de beste zijn, helpt bevorderen.
Naast het accepteren van bestaande verhoudingen en het soms stimuleren van oplossingen hebben wij ook een opvoedkundige taak, ten minste in vele gevallen. De eerste door mij aangehaalde inzender spreekt daarover, wanneer hij G. wil 'straffen en helpen'.

Het zou boeiend kunnen zijn over dit deel van ons werk nog eens uitgebreider van gedachten te wisselen, b.v. hoe u over het bedoelde voorstel van de inzender denkt en in het algemeen over de vraag in welke gevallen u deze opvoedkundige taak duidelijk ziet.

J. v. d. S.

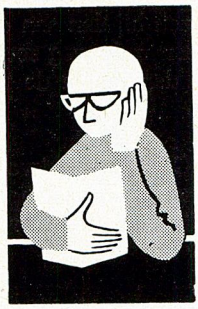

BOEKBESPREKINGEN

'vuurdoop in schoffies' land'

door Juliette Pary

van deze Nederlandse vertaling door Beatrice Willing, van het boek dat onder de oorspronkelijke titel: 'Mes 126 gosses' in Frankrijk werd uitgegeven, is reeds een derde druk verschenen in de Corona-reeks van de uitgeverij F. G. Kroonder te Bussum. (Prijs fl. 1,75)

Op zeer aantrekkelijke wijze vertelt Juliette Pary van haar ervaringen als directrice van een vakantiekolonie.
Hoewel zij dit werk nog nooit had gedaan en ook weinig theoretisch was geschoold op pedagogisch gebied, aanvaardde zij een week voor de opening van de kinderkolonie, het verzoek in te vallen voor de reeds aangestelde directrice, die, evenals haar medewerkers, plotseling was verhinderd.
In die ene week werd een aantal jonge mensen bereid gevonden haar terzijde te staan, hoewel ook zij geen van allen over ervaring als groepsleider beschikten.
Maar vol idealen over de wijze waarop ze de kinderen tegemoet zouden treden, wachtten zij op 1 juli de komst af van de eerste van de drie groepen van 42 kinderen, die elk een maand in het vakantiehuis zouden blijven, een groep jongens tot twaalf jaar, een groep kleine meisjes, en een groep meisjes van 5 tot 18 jaar.
Een belangrijk aspect van de inhoud is wel de kritische wijze waarop de directrice en haar medewerkers, ondanks het ontbreken van psychologische en pedagogische scholing, de kinderen trachtten te benaderen, en het feit dat zij bereid waren steeds weer hun houding te herzien. Het is waar dat zij dikwijls intuïtief reageerden, maar daarnaast was toch zeker sprake van een bewuste aanpak. Men wilde de kinderen de maand dat zij in de vakantiekolonie verbleven, iets anders bieden dan de strakke discipline die zij de rest van het jaar op school en soms thuis ondervonden.
Vooral de eerste dagen probeerde men de jongens zeer veel vrijheid te geven en men verdedigde hardnekkig de consequenties ervan die noch voor de leiding, noch voor de omgeving van de kolonie en zelfs niet voor de jongens zelf bijzonder aangenaam waren. Maar ten slotte ging men toch zoeken naar een compromis met een van de medewerkers die van het begin af aan de groep iets steviger in de hand wilde houden. Dat deze groep tegen het einde van de periode vrij goed te hanteren was en er een goede binding tussen groep en leiding was ontstaan, was waarschijnlijk voor een niet onbelangrijk deel te danken aan de eenheid in de staf, die ontstond nadat dit compromis was gevonden.

Een van de meest boeiende aspecten van het boek is verder, dat men uit de wijze waarop het geschreven is, zo duidelijk voelt hoe verschillend de sfeer in elk der groepen was. Vooral de manier waarop over de tweede periode wordt verteld, vertoont een sterk verschil met de aard van de beschrijving van de eerste en laatste maand. De lezer maakt bij voorbeeld kennis met een groot aantal kinderen van de eerste en ook wel van de laatste groep, terwijl de tweede groep tamelijk anoniem blijft. De verklaring hiervan is gedeeltelijk te vinden in het feit dat conflicten in de staf tijdens de tweede periode de belangstelling van de schrijfster voor de kinderen deden verminderen. Voor een ander deel ligt de verklaring in het feit dat de kinderen van de tweede groep minder gelegenheid kregen hun individualiteit te ontplooien, wat voornamelijk te wijten was aan de methode, ingevoerd door een nieuwe, door het 'damescomité' gezonden leidster, die op grond van haar ervaring in de ogen van de andere medewerkers aanvankelijk enig prestige bezat, en daardoor weinig belemmering ontmoette bij haar streven de kinderen tot 'modelkinderen' te maken.
Meer dan het tweede gedeelte over 'het tijdperk van de witte bedjes,' is het eerste gedeelte een aaneenschakeling van verhalen over de kwajongensstreken van 'mijn 42 schoffies' en de reacties van de leiding daarop.
De wijze waarop dit alles wordt verteld met de eerlijke erkenning van eigen fouten, doet de wens opkomen dat ook de leiders van kinderhuizen met een meer permanente bevolking eens wat meer op een dergelijke wijze hun ervaringen zouden prijsgeven.

A. Pl.—Sch.

gewone mensen

dr. C. G. Querido-Nagtegaal

Stenfert Kroese N.V. Leiden (prijs geb. fl. 10,-)

Een interessant boek. Niet alleen om het onderwerp: wie zijn dat nu eigenlijk, de gewone mensen?
Zeker ook omdat we hier nu eens uitgebreid de levensgeschiedenissen van een 80-tal willekeurig uitgekozen zgn. normale mensen voor ons hebben. Het zijn telkens 20 mannen, ouder dan 25 jaar, uit resp. een motorenfabriek, een textielfabriek, een bank en een administratief apparaat van de overheid. Zij werden in een betrekkelijk kort durend onderzoek bekeken, terwijl verdere gegevens administratief ter beschikking stonden. Zij werden dus niet onderzocht omdat zij behandeling zochten! De betrekkelijk oppervlakkige gegevens werden zeer voorzichtig, met veel tact en ervaringrijke mensenkennis gehanteerd. Een uniek en waardevol onderzoek! Wat doen we ermee? De schrijver zag af van een statistische bewerking, ofschoon het boeiend zou zijn naar correlaties te zoeken: voor statistische bewerking zijn de cijfers helaas te klein. Hier tegenover staat een theoretisch deel met literatuurbespreking, dat waarschijnlijk op grond van de eisen die men aan een academisch proefschrift stelt, nogal zwaar is uitgevallen. Het is ook een moeilijk vraagstuk: wat is ziek, wat is gezond? Men kan niet zeggen dat schrijver een oplossing heeft gevonden, ja, tussen haar onderzoek en haar beschouwingen bevindt zich een zekere leegte.
Voor sociale werksters is het hoogst leerzaam de hier verzamelde levensgeschiedenissen te bestuderen en te overdenken. Het theoretisch gedeelte is vrij zwaar en voor leken soms verwarrend, b.v. de schemata, waarmee de verhouding van bewust, onbewust, ik, über-ich enz. worden aangegeven: verwarrend omdat deze schemata een illusie van exactheid en weten geven, waar alles nog in een diep duister gehuld is.

V. W. D. SCHENK

humanitas

helpt

helpt

humanitas

UNIFORM-KLEDING

een

Van Maanen

fabrikaat

Bijna een halve eeuw vakmanschap .... Uw garantie

Verkoopkantoor:
1e HELMERSSTRAAT 167/169
AMSTERDAM-W.
Tel. 84089

Hen die van plan zijn aan de vereniging 'Humanitas' per testamentaire beschikking iets na te laten, adviseren wij gebruik te maken, van de volgende redactie:

'Ik legateer aan de vereniging voor maatschappelijk werk op humanistische grondslag "Humanitas", gevestigd te Amsterdam, een bedrag van f ..... uit te keren binnen drie maanden na mijn overlijden (eventueel met bijvoeging van: "vrij van rechten en kosten").'